

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผ้าทอ นับได้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผ้าทอมีกระบวนการผลิต การใช้สอย และรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาและลักษณะทางกายภาพของแต่ละชุมชนนั้น ๆ สำหรับชนเผ่ากะเหรี่ยงมีกระบวนการผลิตเป็นเอกลักษณ์ที่มีลักษณะพิเศษเพราะต้องใช้ความรู้ความชำนาญของผู้ผลิตที่สืบทอดกันมาเฉพาะ ทั้งสีสันทันและลวดลายการทอ ในการทอผ้าของชาวกะเหรี่ยงนั้นใช้เครื่องทอแบบง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน แต่แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ในการประดิษฐ์และนำมาใช้ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของเผ่า ซึ่งเรียกว่า “เครื่องทอเกี๊ยะ” หรือ “เข็มขัดคาดหลัง” ผ้าทอส่วนใหญ่ที่ผลิตได้มักนำมาใช้ในครัวเรือน เช่น ทำเป็นถุงย่าม เสื้อ ผ้าซิ่น เป็นต้น ในปัจจุบันการทอผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยงนอกจากเพื่อใช้ในครัวเรือนแล้วได้พัฒนารูปแบบสีสันทันและลวดลายในเชิงพาณิชย์ตามความต้องการของท้องตลาด เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติได้มองเห็นคุณค่าของงานที่ทำด้วยมือ (Handmade) มีความสวยงามและประณีต จึงทำให้ชาวเขาทอผ้าเป็นอาชีพเพิ่มมากขึ้น

ชนเผ่ากะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน เป็นหมู่บ้านชนเผ่ากะเหรี่ยงแห่งหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรโดยประมาณถึง 5,395 คน (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดลำพูน, 2544) รวมทั้งมีผู้ที่ทำอาชีพการทอผ้าถึงร้อยละ 80 ของหลังคาเรือน ถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีการทอผ้าเพื่อจำหน่ายในเชิงธุรกิจ และยังมีความเป็นมาที่แสดงให้เห็นถึงการรวมกลุ่มของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่หลากหลาย โดยอพยพมาจากหลายพื้นที่แล้วมารวมตัวตั้งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน จึงทำให้ผ้าทอของหมู่บ้านนี้มีลวดลายที่หลากหลาย สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในอดีตจึงได้รับการส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายผ้าทอจากภาครัฐและเอกชน แต่อย่างไรก็ตามในการส่งเสริมการผลิตนั้นในระยะแรก ๆ ส่งผลให้เกิดรายได้และผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ว่าด้วยงานหัตถกรรมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ศึกษากรณีทอผ้า ณ หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม จังหวัดลำพูน ของมาลี ศรีสุทนต์ เมื่อปี

พ.ศ. 2530 พบว่าในระยะแรกของการส่งเสริมการผลิต ชาวเขาผู้ผลิตได้ผลตอบแทนอยู่ในระดับสูง ต่อมาเมื่อสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพถอนตัวไป ความต้องการผลิตภัณฑ์ก็ลดลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเทียบกับกำลังการผลิตที่สามารถผลิตได้ ซึ่งกำลังขยายตัว ราคาผลิตภัณฑ์ก็ลดลงตาม ผลตอบแทนต่อหน่วยลดลง ทำให้รายได้ครัวเรือนต่อเนื่องจากการทอดผ้าลดลงด้วย สาเหตุของความ ต้องการซื้อลดลง เพราะว่าชาวเขาทำหน้าที่ทางการตลาด ปัญหาคุณภาพสินค้าตกต่ำ ปัญหาการ ออกแบบไม่ตรงกับรสนิยมผู้บริโภค รวมทั้งปัญหาการแข่งขันจากสินค้าคู่แข่ง จึงทำให้ความ ต้องการโดยส่วนรวมลดลง จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ปัจจุบันมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าไปส่งเสริม โดยการให้ความรู้ในด้านการพัฒนารูปแบบ กระบวนการผลิต การจัดจำหน่าย เพื่อ แก้ปัญหาการลดลงของความ ต้องการของตลาด จึงอาจทำให้รูปแบบของผ้าทอมีการเปลี่ยนแปลง ไปตามความรู้ที่ได้รับ รวมทั้งการตอบสนองความต้องการของตลาด นอกจากนั้นความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยียังอาจเป็นผลอีกทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการผลิตผ้าทอ ทั้งในด้าน รูปแบบและกระบวนการทอ

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา รวบรวมประวัติความเป็นมา ของการทอดผ้า และพัฒนากระบวนการทอ แนวทางการออกแบบ ศักยภาพการจัดจำหน่าย รวมทั้ง ปัญหาอุปสรรคของอาชีพการทอดผ้าที่เฒ่าของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ยังดำเนินอยู่ ท่ามกลางกระแสความ เจริญ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผลที่ได้รับจะ เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการทอดผ้าที่เฒ่าของชาวเขาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมประวัติความเป็นมาของการทอดผ้าที่เฒ่าของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาอาชีพการทอดผ้าที่เฒ่าของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ประวัติความเป็นมาการทอผ้ากี่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ศึกษาประเด็นดังนี้

1.1.1 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้ากี่เอว

1.1.2 การพัฒนาคุณภาพเส้นใย ได้แก่ การฟอก การย้อม

1.1.3 กระบวนการทอและแนวทางการออกแบบลวดลาย

1.2 อาชีพการทอผ้ากี่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน

1.2.1 การส่งเสริมอาชีพการทอผ้ากี่เอวโดยหน่วยงานการส่งเสริมทั้งภาครัฐและเอกชน ในเรื่อง กระบวนการ วิธีการส่งเสริม และผลจากการส่งเสริม

1.2.2 ระบบการจัดการทางการตลาด

1.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

2. ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรที่ศึกษาได้แก่กลุ่มบุคคลในบ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ใน 3 กลุ่มดังนี้

2.1 ผู้นำกลุ่มสตรีและแม่บ้านชาวเขา

2.2 ตัวแทนหรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานการส่งเสริมทั้งภาครัฐและเอกชน

2.3 ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบอาชีพการทอผ้า

3. ขอบเขตด้านเวลาที่ศึกษา

ช่วงระยะเวลาที่ศึกษา ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน 2544

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชนเผ่ากะเหรี่ยง หมายถึง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน

การทอผ้า หมายถึง การจึงเส้นด้าย 2 กลุ่ม สานขัดกันโดยทั้ง 2 กลุ่มสอดคั่นจากกัน

กี่เอว หมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชนเผ่ากะเหรี่ยง โดยใช้พันอ้อมกับเอวผู้ทอ ทำมาจากผ้าหรือหนังสัตว์

การส่งเสริม หมายถึง การบริการให้หรือการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการทอผ้า รวมทั้งส่งเสริมด้านการผลิตและจำหน่ายระบบการจัดการทางการตลาด ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ไปยังกลุ่มสตรีและแม่บ้านชาวเขาหรือบุคคลที่สนใจ อันจะเป็นผลดีต่ออาชีพโดยรวม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รวบรวมประวัติความเป็นมา ของกระบวนการทอผ้ากี่เอว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ความคงอยู่ของผ้าทอกี่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยง
2. ได้ทราบถึงการประกอบอาชีพการทอผ้ากี่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกี่เอว